

sredini koju istražuju") rezultirala relevantnim uvidom. Otvoreno je pitanje je li to potonje razlikom od ratnih etnografija koje su u Hrvatskoj i o Hrvatskoj pisali hrvatski antropolozi no, svakako je značajna razlika u tome što hrvatske ratne etnografije, iako potaknute istim znanstvenim/ljudskim porivom da razumiju ratnu zbilju "običnog čovjeka" (a poglavito njegov otpor pristajanju na uvjete rata i njegove posljedice), nisu bile osmišljene kao projekt niti su postale projektom. Sličnosti je, međutim, teorijskih i metodoloških mnogo više, pa čudi što Ivana Maček, koja je u svojoj doktorskoj disertaciji čini se svjesno otklonila svaku referencu na ranija i slična istraživanja, nije barem naknadno, u knjizi koju je u podnaslovu nazvala "antropologijom u vrijeme rata", poduzela promišljati svoj rad u "široj perspektivi", primjerice onoj koja joj je mnogočime (teorijsko-metodološki i kontekstualno) bila bliska. Svakako, autorski potencijal Ivane Maček ostavlja prostora nadanju u izglednost takve rasprave.

P.S. Zainteresiranog čitatelja upućujem na prikaz knjige *War Within: Everyday Life in Sarajevo under Siege* Ivane Maček, koji je za *Narodnu umjetnost* 39/2 napisala kolegica Maja Povržanović Frykman.

Reana SENJKOVIĆ

Mojca Ramšak, Družbeno-kulturne podobe raka dojke v Sloveniji = Social and cultural imagery of breast cancer in Slovenia, Delo Revije, Ljubljana 2007., 85 str., 57 str. ilustr.

Godine 1977. Susan Sontag je objavila iznimno zapažen esej *Illness as Metaphor*, u kojemu ističe kako bolest nije metafora te da je "najzdraviji način da se bude bolestan taj da se očistimo od metaforičkoga mišljenja" o bolesti. Trideset godina poslije, međutim, Mojca Ramšak pokazuje da se maligna bolest dojke među slovenskim ženama i dalje doživljava iracionalno te da postoje društveno konstruirane slike vezane uz bolest slične onima koje je analizirala S. Sontag. One se perpetuiraju zbog niza predrasuda o malignoj bolesti, kao što je ona o neizlječivosti zbog brojnih dugotrajnih neuspješnih tretmana bolesti. Primjerice, maligna se bolest smatra bolešću koja napada fizički poražene, zapretane ljude, ljude koji se ne mogu izraziti i koji potiskuju osjećaje. Ona je krajnji neuspjeh samoizražavanja, ili kako jedna žena u opisu svoje bolesti piše: " U meni je bila oluja, sve sam se vrijeme optuživala da nisam dovoljno dobra i da je to kazna, vjerojatno nisam u životu napravila ništa lijepo pa sad plaćam" (37).

Maligna bolest se, dakle, objašnjava pomoću "krivnje" i "grijeha" bolesnika, ona je "kazna" i "osuda" koju je oboljela osoba prizvala na neki mističan način, zbog svojeg negativnog pogleda na svijet i neuspješnog izražavanja! Takva mistifikacija malignih bolesti, smatra autorica, može imati negativne posljedice na izlječenje kao i na društvenu reintegraciju izlječenih osoba.

Riječ je o dvojezičnoj (engleski-slovenski) studiji slovenske etnologinje i filozofkinje Mojce Ramšak, nastaloj na temelju istraživanja koje je autorica uz pomoć slovenske udruge za borbu protiv raka dojke, Europa Donna, provela 2006. godine. U odnosu spram tisuću upitnika koje je Europa Donna poslala svojim članicama u Sloveniji relativno je mali broj žena (unatoč

zajamčenoj anonimnosti) – samo šezdeset šest – odlučilo govoriti o svojoj bolesti, rehabilitaciji i promjenama koje je bolest unijela u njihov život. Taj podatak govori o njihovoj društvenoj izolaciji i manjku svijesti da se autobiografska pripovijest o bolesti i invalidnosti (tzv. autopatografija) može iskoristiti i u terapijske svrhe. Pitanja postavljena osobama oboljelima od raka dojke (autorica je istraživanjem željela obuhvatiti i muškarce, no nijedan se nije odlučio sudjelovati u anketi) tematizirala su način saznavanja o bolesti, odnos pacijenata i njihove okoline prema bolesti, fizičke i emocionalne posljedice bolesti, izbor liječenja, zadovoljstvo tijekom ozdravljenja i zdravstvenim osobljem, nove životne interese nakon operacije i sl. Iscrpniji odgovori na anketu češće su iskorišteni u dijelu knjige objavljenom na slovenskom jeziku, no najveća razlika tekstova na dva jezika jest u tome što su u engleskom dijelu izostavljeni opisi slovenskih kampanja borbe protiv raka dojke.

U prvi dio, s dva intertekstualna podnaslova "Metafore ubijajo, mar ne?" i "Rak rane spoznavanja: medicinske metafore", Ramšak, uvelike se oslanjajući na S. Sontag, opisuje negativnu simboliku malignih bolesti: jer je "odvratan", "ružan" i "neprihvatljiv", rak je metafora zla, katastrofe, gubitka nadzora i sl. Kad se ta simbolika prenese u društvenu i političku sferu, uvijek je u kontekstu isticanja negativnih društvenih sindroma, pa, primjerice, postoji "rak na telesu slovenskega naroda" (sic!). U istome se poglavlju odgovori žena analiziraju uz pomoć tipologije orijentacijskih metafora i moderne teorije metafora Georgea Lakoffa. Posve očekivano, orijentacijske metafore maligne bolesti su "dolje", "unutra", "teško", "tamno", "gorko", "prošlo", "pasivno" i sl. K tome, bolest u današnjem društvu, a posebice maligna bolest, neželjeni je "stranac", ili vojničkom metaforikom često prisutnom u medicini, ona je "neprijatelj" kojemu se objavljuje rat. U tom ratnom scenariju, liječnik-"zapovjednik" ima zadatak uz pomoć svojih "saveznika"- medicinskog osoblja, a oslanjajući se na pacijenta-"borca", upotrijebiti sve moguće "oružje" (kemoterapiju, zračenje itd.) ne bi li svladao "neprijatelja"-malignu bolest. Autorica se kritički osvrće i na tehničke liječničke metafore koje, u srazu sa svakodnevnim jezikom kojim govore pacijenti, dovode do otežane komunikacije i nerazumijevanja.

Posebno je vrijedan dio rada društvena kritika marketinški orijentiranih kampanja protiv raka dojke, koje, prema autorici, u nekim zemljama zapadnoga svijeta prelaze granice dobrog ukusa i zlorabe naivnost i spremnost ljudi da u njima sudjeluju. Uz pomoć termina *pinkwashing* – kojim se aludira na ružičastu boju vrpce koja se koristi u borbi protiv raka dojke – autorica raskrinkava marketinške kampanje radi prikupljanja novca za borbu protiv malignih bolesti kao konzumeristički trik koji prikriva površni i iskorištavajući odnos prema oboljelim ženama.

Na kraju, riječ je o opsegom omanjoj, no sadržajem bogatoj knjizi o raznim aspektima percepcije raka dojke i njegova liječenja iz vizure pacijenata. Možda bi uvjerljivosti analiza pridonijelo opsežnije navođenje prikupljenih autopatografija i bolje razgraničavanje autorskoga od citatnoga dijela teksta.

Jasna ČAPO ŽMEGAČ